

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafnarafélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinettet •
- Lunds Universitets Historiska Museum • Myntkabinettet, Universitetet i Oslo •
- Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
- Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger • NTNU Vitenskapsmuseet •
- Uppsala universitets myntkabinett • Numismatiska Forskningsgruppen •
- Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns •

*Gemt i vand – en ny dirhemskat
fra Mynämäki i det sydvestlige Finland*

*Kan en enkelt C-14 dateret mønt vælte
Valdemartidens møntrække?
– en kommentar til Thomas G. Poulsens
ph.d.-afhandling “Mønt og Magt”*

Vikingetidnumismatik på frimærker og postkort

*Trekroner optræder ikke længere
i det danske kongevåben*

Nr. 1 • Januar 2025

Oslo Myntgalleri

**MYNTER • MEDALJER • SEDLER
KJØP • SALG • AUKSJONER**

OSLO:
Elisenbergveien 35, 0265 Oslo
Postboks 1403 Vika, 0115 Oslo
Tel.: 22 41 60 00
E-mail: kontakt@oslomyntgalleri.no

BERGEN:
Tel.: 95 17 53 70
E-mail: oyvind@oslomyntgalleri.no

HAUGESUND:
Øvregata 226, 5525 Haugesund
Postboks 4043, 5506 Haugesund
Tel.: 90 88 77 66
E-mail: eirik@oslomyntgalleri.no

www.oslomyntgalleri.no

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nordisk Numismatisk Union Medlemsblad er udgivet siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union. Udkommer i 2025 med fire numre: januar, marts, september og oktober.

Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henvendelse til Lars Eriksson: lars.i.backa@gmail.com

Redaktion:

Hovedredaktør:

Jens Christian Moesgaard
jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Ansvarlig over for presseloven:

Formand for Dansk Numismatisk Forening, Michael Wagner Christiansen.

Lokalredaktioner:

Møntkabinetterne i de enkelte lande
Norge:

Håkon Roland,
hakon.roland@khm.uio.no

Island:

Hrönn Konráðsdóttir
hronn.konradsdottir@thjodminjasafn.is

Sverige:

Cecilia von Heijne
Cecilia.vonHeijne@shm.se

Finland:

Frida Ehrnsten,
frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Danmark:

Line Bjerg, line.bjerg@malmo.se

Annonceredaktion:

Torben Hansen
num-rap@numismatik.dk

Eftertryk af artikler med videre kun med forfatterens tilladelse og kun med angivelse af kilden.

Afleveret fra trykkeriet i uge 2
Dystan & Rosenberg ApS.

ISSN 0025-8539

INDHOLD

Artikler

Jani Oravisjärvi

Gemt i vand – en ny dirhemskat fra Mynämäki i det sydvestlige Finland 5

Gitte Tarnow Ingvardson

Kan en enkelt C-14 dateret mønt vælte Valdemartidens møntrække? - en kommentar til Thomas G. Poulsens ph.d.-afhandling "Mønt og Magt" 9

Zenonas Duksa

Vikingetidnumismatik på frimærker og postkort. 21

Numismatiske Nyheder

Trekroner optræder ikke længere i det danske kongevåben 30

Foreningsliv – i Norden

Nordisk Numismatisk Unionsmøde i Stockholm 23.-25. maj 2025 30

Nordisk Numismatisk Unionsmøde i Stockholm 23.-25. maj 2025.

STACK'S BOWERS GALLERIES

MARCH 13-16, 2025 • ZURICH, SWITZERLAND

Presenting The L. E. BRUUN COLLECTION

A CORPUS OF SCANDINAVIAN
MONETARY HISTORY, PART II

Featuring Coins from Denmark, Norway,
Sweden and Schleswig-Holstein

Schleswig-Holstein-Gottorp.
10 Ducats (Portugaloser), ND.
Johann Adolf. Fr-1502 var, Bruun-14145.
NGC Unc Details—Cleaned.

Denmark. Speciedaler, 1682.
Gluckstadt Mint. Christian V.
Dav-3676, Bruun-7274.
NGC MS-63.

Norway. 2 Ducats, ND.
Frederik III. Fr-5b.
Bruun-6738.
NGC MS-66★.

Schleswig-Holstein-Sonderburg.
2 Taler, 1622. Johann the Younger.
Dav-A3715, Bruun-14664.
NGC MS-61.

FOR MORE INFORMATION:

California: +1.949.253.0916
New York: +1.212.582.2580
Email: InfoDK@StacksBowers.com

LEGENDARY COLLECTIONS | LEGENDARY RESULTS | A LEGENDARY AUCTION FIRM

California Headquarters:

1550 Scenic Ave., Ste. 150, Costa Mesa, CA 92626

Copenhagen Office:

+011.45.88749409 • Toll Free: +011.45.80404942

SBG DNF Mar2025 Bruun II 241101

Stack's Bowers
GALLERIES

America's Oldest and Most Accomplished
Rare Coin Auctioneer

CALIFORNIA • NEW YORK • BOSTON • PHILADELPHIA NEW • HAMPSHIRE • OKLAHOMA
SACRAMENTO • VIRGINIA • HONG KONG • COPENHAGEN • PARIS • VANCOUVER

Gemt i vand – en ny dirhemskat fra Mynämäki i det sydvestlige Finland

Af Jani Oravisjärvi

Indledning

I efteråret 2023 og foråret 2024 bjergede en lokal metaldetektorfører en bemærkelsesværdig møntskat fra tidlig vikingetid i landsbyen Antikkala, Mynämäki i regionen Egentlige Finland. Landsbyen ligger i et lavtliggende område på den vestlige bred af Laajoki-floden omgivet af åbne marker. Det specielle ved dette fund er, at ud fra analysen af landhøjningen kunne arkæologen Sami Raninen fra den finske kulturarvsstyrelse fastslå, at fundstedet på nedlægningsstidspunktet må have stået under vand. Stedet var et godt stykke under 5-meters-højdekurven. I lyset af landhøjningen indebærer det, at skatten oprindeligt i vikingetiden må have været gemt bort på lavt kystnært vand.

Dansk bearbejdning:
Jens Christian Moesgaard

Dirhemernes bevaringstilstand

Lødligheden af umayyadiske og tidlige abbasidiske dirhemer er relativt høj, så normalt er disse sølvmønter trods moderne gødningstilførsel og jordbearbejdning velbevarede i finsk jord. I følge finderens bedømmelse lå skatten på 15 cm dybde i lerjord. Mønterne var imidlertid i en helt anden bevaringstilstand, end man normalt ser med fund fra marker. Mange er brune, og på en del mønter skaller overfladen helt eller delvist af. Sølv korroderer på denne måde, især i et miljø, der er udsat for gentagne skift af de fysiske betingelser, som for eksempel nær jordoverfladen.

Denne skat lå i normal dybde, men må have været udsat for skrappe variationer i omgivelserne, da den blev begravet i vand, der senere blev til landjord. Resultatet var en kraftig korrosion af mønterne. Mange af mønterne var også meget slidte, sandsynligvis på grund af erosion i vandet. Disse forhold indebar, at kun omkring halvdelen af mønterne kunne bestemmes præcist.

Skatten

Skatten bestod af 30 hele eller fragmenterede dirhemer, hvorefter finderen har afleveret 28 til den finske kulturarvsstyrelse. De to sidste er fragmenter, der ikke blevet afleveret endnu. Deres samlede vægt er 43,77 g (cirka ti mithqaler). Den yngste mønt i skatten blev præget i AH 253, hvilket giver en *terminus post quem* til 867 AD. Skatten stammer således fra tiden lige før starten af den første sølvkrise. Den er dermed den ældste vikingetids-skat fundet i det sydvestlige Finland (Talvio, 2002, s. 137-150). I starten af dette årtusinde kendte man kun to 800-tals skattefund fra det finske fastland, hvorimod der var mange tidlige fund på Ålandsøerne (Talvio 2002, s. 42). Mellem 2013 og 2023 fandt metaldetektorførere 60 dirhemer i det sydvestlige Finland, så enkeltfund af umayyade- eller abbaside-dirhemer er ikke sjældne (CoinSampo database).

De identificerede mønter er alle fra de større møntsteder i Kalifatet. Der er ingen efterligninger, og heller ikke nogen nordafrikanske dirhemer, hemidrachmer fra Tabaristan eller sasanidiske drachmer,

som ellers alle ofte optræder i tidlige fund. Den store kronologiske spredning af mønterne er forventelig, da dirhemer kunne have lang cirkulationstid. Ingen af de identificerede mønter kan dateres til efter sølvkrisen, da samanide-dirhemer fra Centralasien hurtigt fortængte abbaside-dirhemerne fra de nordiske fund.

Referencer

- Kočnev, Boris; Kurbanov, Golib; Voegeli, Madeleine & Fedorov, Michael. *Sylloge Numorum Arabicorum Tübingen*. Vol. XVa (Mittelasien / Central Asia I): Buḥārā / Samarqand. Tübingen 2008 (forkortet SNAT).
- Nicol, Norman D. *Sylloge of Islamic Coins in the Ashmolean*. Volume 3. Early Abbasid Precious Metal Coinage (to 218 AH). Oxford, 2010 (forkortet SICA III).
- Shams Eshragh, A. *Silver Coinage of the Caliphs*. 2. udgave. Spink. London, 2010.
- Talvio, Tuukka. Coins and coin finds in Finland AD 800-1200. *Iskos* 12. SMYA. Helsinki, 2002.

AH = Anno Hedjira (årstal efter den islamiske kalender)

ANS = American Numismatic Society, inventarnummer.

CoinSampo. *Finnish Numismatic Public Finds 2013–2023*. <https://rahasampo.ldf.fi/en/>

	Dynasti	Møntsted	AH	Reference	Vægt (g.)
1	Umayyade	Wasit	120-126		0,79
2	Abbaside	-	132-155		0,54
3	Abbaside	al-Muhammadiya	[149]	SICA III 1304	1,00
4	Abbaside	al-Muhammadiya	154	SICA III 1328-1330	0,98
5	Abbaside	al-Muhammadiya	167	SICA III 1358	2,25
6	Abbaside	al-Muhammadiya	176	Shams Eshragh 998	2,74
7	Abbaside	Madinat al-Salam	169	SICA III 1645	2,40
8	Abbaside	Zaranj	185	SICA III 806	1,67
9	Abbaside	Samarqand / Nishapur	194	SICA III 845	1,62
10	Abbaside	Samarqand?	1[9]5	ANS 130.168.193	0,96
11	Abbaside	-	1[xx]		1,09
12	Abbaside	al-Muhammadiya	204		1,53
13	Abbaside	Samarqand	253	SNAT XVa 681-684	1,93
14	Abbaside	-	240-249		2,22
15	Abbaside	-	217-227		2,48
16	Abbaside	-	1. periode		0,89
17	Abbaside	-	236-		2,70
18	Abbaside	-	2. periode		1,15
19	Abbaside	-	2. periode		1,50
20	Abbaside	-	2. periode		0,64
21	Abbaside	-	-		2,74
22	Abbaside	-	-		0,44
23	Abbaside	-	-		3,14
24	-	-	-		0,64
25	-	-	-		2,11
26	-	-	-		0,38
27	-	-	-		2,49
28	-	-	-		0,75
					43,77

Al-Muhammadiya 149AH

Al-Muhammadiya 167AH

Al-Muhammadiya 204AH

Madinat al-Salam 169AH

Samarqand 253AH

Umayyade Wasit fragment

Zaranj 185AH

Mønter vist i ca. 140%

BETRAKTELSESRING NUMISMATIK

1700-talets Stockholm & Bellman

Av Monica Golabiewski Lambby

Carl Michael Bellmans skrifter vittnar om hans vänner och bekanta bland konstnärer, samlare, forskare och författare – många av dem var 1700-talets kunniga numismatiker. Här presenteras de liksom Stockholms krogar och kaffehus de besökte, musik och mode, handel och ekonomi.

Bellman förmedlar benämningar på den tidens betalningsmedel (särskilt hans egen ständiga avsaknad av sådana) i sina livfulla poetiska skildringar av livet som han säg det – "Skalderna ha aldrig råd", "När min taskbok jäspar döden" ... Här förklaras de.

392 sidor. ISBN 978-91-639-9784-6.

Pris för medlemmar 250 SEK

Ordinarie pris 350 SEK + ev. porto

info@numismatik.se

Pilegaard Mønter & Bøger

ETABLERET 1963

Algade 65 • DK-9000 Aalborg • tlf. +45 98 139 000 • pi@stofanet.dk

Mønter: www.pilegaard-coins.dk • Bøger: www.antikvar.dk/pilegaard

Kan en enkelt C-14 dateret mønt vælte Valdemartidens møntrække?

- en kommentar til Thomas G. Poulsens
ph.d.-afhandling "Mønt og Magt"

Af Gitte Tarnow Ingvardson

Mønter er af arkæologer en værdsat fundgruppe. Indskrifter, der angiver navne på udsteder og årstal, udstyrer mønterne med en sikker og snæver datering. Hovedparten af danske og svenske middelaldermønter er dog uden indskrift. Datering og tilskrivning bygger derfor på typologier udarbejdet på baggrund af motiver, udbredelse og deponering i skatte. Typologierne er behæftet med usikkerhed – en usikkerhed som numismatikere måske ikke altid er så gode til at formidle videre.

Det gælder også for den møntgruppe, der dækker Valdemartiden, der omfatter regeringsperioderne for Valdemar I den Store (1157-1182), Knud VI (1182-1202) og Valdemar II Sejr (1202-1241). Artiklens "hovedperson" er netop fra Valdemartiden, og som noget ganske særligt er mønten fundet i en daterbar arkæologisk kontekst, figur 1. Der stilles det spørgsmål, om en enkelt mønt kan ændre radikalt på dateringen af Valdemartidens møntrækker.¹

Et husoffer fra udgravningerne ved kvarteret Furan 9 i Vellinge, Skåne

I forbindelse med byggemodning foretog arkæologerne fra Kulturen i Lund i 2019/2020 arkæologiske undersøgelser på matriklen kvarteret Furan 9 i Vellinge cirka 10 km syd for Malmø (Bilström *et al.* 2023). Undersøgelsesområdet lå centralt placeret i Vellinges historiske landsbykerne umiddelbart syd for den middelalderlige kirke (Bilström *et al.* 2023, 32). I alt 372 m² blev undersøgt (Bilström *et al.* 2023, 49).

Området rummede intense spor efter bebyggelse, og undersøgelsen dokumenterede totalt 17 huse fra perioden 900-1900 e.v.t. De huse, der dateres til før 1700, bedømmes til at udgøre forskellige faser i samme gårdanlæg, figur 2. To mønter fremkom ved udgravningen. En Karl XI öre præget i 1667 blev fundet ved metaldetektering af muldjorden. Den anden mønt er denne artikels emne. Det er et eksemplar af Haubergs type Valdemar II Sejr, Slesvig 46/Poulsen SK36, figur 1. Den lå sammen med to knive under en lersyld. Fundet er tolket som et husoffer/grundlægningsoffer i forbindelse med opførelsen af en ny bygning eller bygningsdel (Bilström *et al.* 2023, 131). Lersylden er C-14 dateret kalibreret til 1033–1177 AD (med 93,7% sandsynlighed) på baggrund af analyser af makro-fossiler (Bilström *et al.* 2023, 108-113).

Mønten lå altså forseglet under et lerlag, der etableredes senest 1177. Det afviger imidlertid fra den numismatiske bestemmelse af mønten. Hauberg tilførte mønten til Valdemar II Sejr's regeringsperiode 1202-1241

¹ Artiklen er blevet til i forbindelse med et nyt studie over værdien af enkeltfundne mønter. Stor tak til Svensk numismatisk forening, der generøst finansierer forskningsprojektet, der er forankret på Numismatiska forskningsgruppen, Stockholms Universitet. Også tak til Helle W. Horsnæs for værdifulde kommentarer og hjælp med tilvejebringelse af fotos.

Fig. 1

Figur 1: Mønten er sammen med to knive fundet under Ierslyd, der er C-14 dateret til 1033-1177 AD. Det kolliderer med tidligere forskning, der mener at mønten er udstedt under Valdemar II Sejrs regeringsperiode 1202-1241.

Vist i ca. 250%

Fotos: Lovisa Dål,
Historiska Museet, Lund.

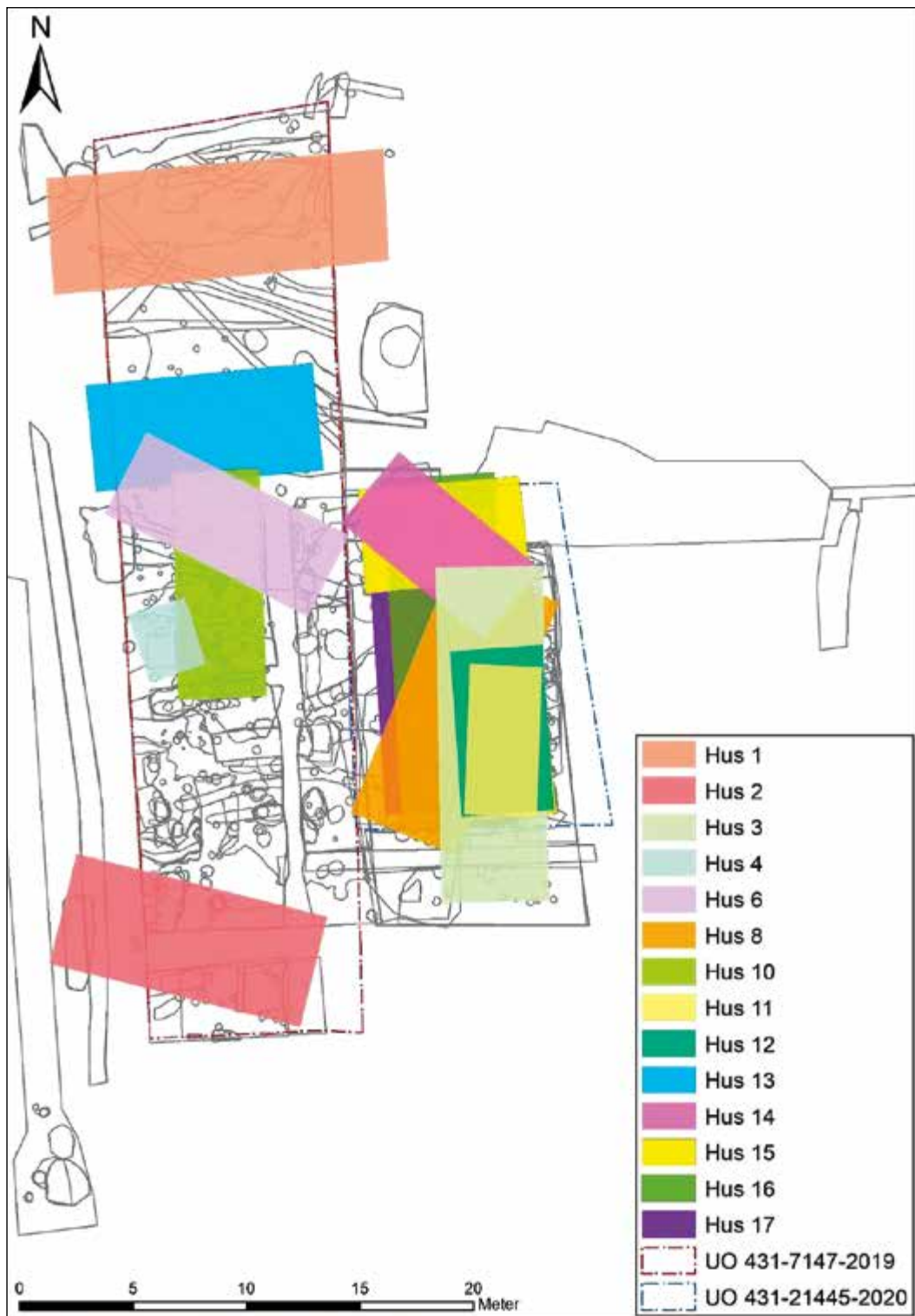
og foreslog Slesvig som møntsted på baggrund af, at motiverne omkranses af en glat ring, der ligger inden for den yderste perlerække. Dette træk tilskrev Hauberg Slesvig (Hauberg 1906, 28). Analyser af enkeltfundenes udbredelse peger imidlertid entydigt på, at typen er præget i Skåne (Palm 2002). Poulsen har senest argumenteret for at indsnævre prægetidspunktet til 1227-1234 (2022b, 139). Der er dermed uoverensstemmelse mellem den numismatiske datering af typen og den C-14 daterede mønt. C-14 analyser kan være fejlagtige, og inden det numismatiske rammeværk udfordres af en enkelt mønt, må det være på sin plads med en nærmere gennemgang af den numismatiske argumentation for møntens datering.

Poulsens revidering af Haubergs møntrække

Typologien for Valdemartidens mønter grundlagdes i 1906 med Haubergs publicering *Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146-1241*. Bogen præsenterer samtlige på den tid kendte mønttyper. Mange typer fandtes kun i få eksemplarer, og sammenholdt med at kun få typer bar indskrift, anfører Hauberg, at henførelsen i tid og rum ofte bygger på et skøn baseret på "Myntens Typ, Vægt, Arbejde og Prægets Karakter" (Hauberg 1900, 187). Kun få år efter fremkom den store Grenå-skat med cirka 12.000 mønter, og mange tidligere ikke kendte mønttyper. Fundet bearbejdes af Hauberg, men publiceredes af G. Galster i 1931. Haubergs typologi for Valdemartidens mønter har været uændret indtil Thomas G. Poulsens ph.d.-afhandling *Mønt og magt. Danmarks monetarisering 1074-1241*, der blev indleveret og forsvaret i 2020. Poulsen publicerede allerede i 2016 en oversigt over de danske udmøntninger 1074-1134. Afhandlingen er en fortsættelse, der dels indeholder et katalog over alle danske mønter 1134-1241, dels rummer en samlet diskussion af møntvæsenet og møntbrug i hele tidsrummet 1074-1241. Begge værker er publiceret i *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* i årgangene 2015, 2019 og 2020.

Bøgerne er skrevet i et levende og let tilgængeligt sprog og tager fat på interessante diskussioner om landsdelsmønt og monopolmønt. Diskussionen af begreber som *monetarisering* og *Renovatio Monetae* er fyldestgørende og nuanceret. Frem for den traditionelle tilgang, hvor kongen indtager den styrende rolle i udviklingen, fremlægges flere væsentlige og interessante standpunkter, der repræsenterer et mere kompleks syn på udviklingen. Poulsen argumenterer for eksempel for, at flere forskellige økonomiske systemer fungerede side om side, og at ikke kun kongemagten men også markedet var en væsentlig faktor for udviklingen i brugen af mønt. Interessant er også argumentationen omkring at flytte fokus til selve betalingen frem for produktionen. Betalingen kan enten kan være vertikal, når bonden betaler afgift til konge eller kirke, eller horisontal, når håndværkeren i byen betaler for fødevarer.

Figur 2: Udgravningsplan med oversigt over de dokumenterede huse på kv Furan i Vellinge (Bilström et al. 2023, fig. 28).

Poulsen kalder selv sit arbejde for en opdatering af den eksisterende møntrække, der blev udarbejdet af Hauberg for mere end 100 år siden, og anvender i store træk Haubergs typeinddeling. Poulsen samler og fremlægger mønter fra kendte fund (både skattefund og enkeltfund). Han justerer henførelsen til møntsted, hvis udbredelsen af nye fund antyder den anden end den, Hauberg foreslog, og præsenterer et dateringsforslag for hver enkelt mønt.

Poulsen tager derimod ikke stilling til, hvad der adskiller en type fra en variant. Han refererer til tidligere diskussioner om emnet og konkluderer, at det svære spørgsmål er uafklaret. Om der reelt er tale om typer eller varianter, indgår ikke Poulsens arbejde med henvisning til mangel på tid og økonomi (2022a, 26). Det er forståeligt, at den vanskelige problematik ligger uden for rammerne af afhandlingsarbejdet. Det uafklarede spørgsmål har imidlertid implikationer for den anvendte metode, idet antallet af typer er afgørende for udregningen af nøgletal i Poulsens analyse, som vekselfrekvens, cirkulationstid og dermed også tabsfrekvens (2022a, 23, 72, 87).

Med afsæt i Poulsens tolkning af tid og sted tildeles mønttyperne nye typenumre. Typernes stedfæstelse afspejles i typenumrene, idet jyske mønter nummereres med JY, sjællandske med SJ og skånske med SK. Disse præfikser efterfølges af et nummer, der følger den kronologiske sekvensering. Poulsen udpeger en række mønttyper med mulig fynsk oprindelse, men vælger den traditionelle tilgang og regner Fyn som del af den jyske møntregion (2022a, 53). De potentielt fynske typer er et emne, der godt kunne fortjene en mere uddybende diskussion (se for eksempel Märcher og Horsnæs 2017; Horsnæs 2020).

Kan attributter ved skuldrene anvendes som daterende element?

Poulsen er bevidst om usikkerheden ved datering på baggrund af stilistiske træk og anfører: "Fundspredning, skattefund og indskrifter på mønterne er blevet brugt som skelet, og dette er blevet suppleret med stilistiske observationer, når ingen af de andre metoder lod sig anvende" (Poulsen 2022a, 23). Efter en gennemgang af hver enkelt mønttype må Poulsen imidlertid konkludere, at de kronologiske bestemmelser til dels forsætlig bygger på tolkninger af stilistiske træk og enkeltbogstaver (2022a, 26). Det er derfor prisværdigt, at dateringsgrundlaget for hver enkelt mønttype er tydeligt beskrevet i kataloget.

Den mønttype (Hauberg, Valdemar II Sejr, Slesvig 46/Poulsen SK36), der blev deponeret som et lille husoffer i Vellinge, kendes udelukkende som enkeltfund. Mønten fra Furan 9 var ikke tilgængelig under afhandlingsarbejdet, og er derfor naturligvis ikke inddraget i Poulsens tolkning. Der kendes i alt 18 eksemplarer med fundproveniensen af SK36 (inklusive mønten fra Furan 9), hvoraf 11 er fundet i Skåne.² Lund angives derfor som sandsynligt prægested. Da mønttypen hverken bærer indskrift eller er fundet i skattefund, må Poulsen basere dateringen på stilistiske overvejelser. Typeeksemplarerne (Haubergs tegning og Poulsens foto) af SK36 viser kongeportræt med sværd og rigsæble placeret ved skuldrene, bagsiden viser biskoppen med bånd på bispehuen. Poulsen foreslår dateringen 1227-1234 på grund af attributternes placering ved skuldrene, der ifølge Poulsen er et sent træk for Valdemar II Sejr mønter præget i Lund (2022b, 139). Forvirrende er det, at SK36's bagside har et motivelement, som Poulsen andet steds anvender til at argumentere for en tidlig datering. Det drejer som bispehuen, der har hængende prydelser, en såkaldt

pendativ, figur 1. I forbindelse med SJ27 anfører Poulsen pendativ som et tidligt træk, der ikke optræder efter Knud VI på de sjællandske typer (2022b, 112).

Poulsen daterer yderligere fem typer (SK33, SK35, SK37, SK38 og SK39) til 1227-1234 på baggrund af attributternes placering ved skuldrene, og konkluderer på baggrund heraf, at frekvensen af møntvekslinger er stigende i slutningen af 1220-erne (2022b, 139). At anvende det stilistiske element "attributter ved skuldrene" kommer dermed også til at have signifikant betydning for tolkningen af periodens møntvæsen og møntbrug. Med tanke på den usikkerhed, der er forbundet med stilistisk daterede mønter, er det nærliggende at se nærmere på Poulsens argumentation for, at attributter ved skuldrene er et daterende element.

SK33 (Hauberg Valdemar II Sejr, Lund 8) er udelukkende fundet som enkeltfund. På møntens bagside flankerer bogstaverne P og E bispebysten. PE tolkes som forkortelse for Peder Saxesen, der var biskop i Lund 1223-1228. Tolkningen bekræftes af udbredelsen. Der kendes 13 eksemplarer med fundproveniensen af typen, hvoraf 12 fra Skåne. Yderligere en mønttype (SK31/Hauberg Valdemar II Sejr, Lund 6) bærer indskriften PE på hver side af bispens byste. På brystet læses LV, hvilket er sandsynlig forkortelse for Lund, og SK31 bekræfter dermed Haubergs tolkning, at PE refererer til lundebispen Peder Saxensen (Hauberg 1906, 29, tolkningen videreføres af Poulsen). Poulsen ser, ligesom Hauberg, de to mønttyper som del af en serie på tre udmøntninger, der skal henføres til Peder Saxesens embedsperiode. Den tredje type (SK32/Hauberg Valdemar II Sejr, Lund 7) bærer ligesom SK31 indskriften LV på bispens bryst, men er uden indskriften PE, figur 3.

Poulsen anfører fire eksemplarer af SK31, hvoraf en er fundet i Skåne, og to eksemplarer af SK32, som er fundet henholdsvis ved Præstø og ved Roskilde. Udbredelsen kan således hverken be- eller afkræfte henførelsen til Lund. Poulsen foreslår, at de tre mønttyper udgør en på hinanden følgende møntserie præget inden for biskoppens embedsperiode 1223-1228. SK31 vurderes til at være den første i rækken, fordi kongefiguren på møntens forside holder et sværd i en tydeligt markeret hånd. SK32 tolkes som den anden i serien, da attributterne er placeret foran kongens bryst, men uden synlige hænder. SK33 beskrives som den sidste i rækken fordi attributterne er placeret ved skuldrene (Poulsen 2022b, 136-138). Argumentet for denne sekvensering er uklart og synes alene at bygge på Poulsens forestilling om, hvordan en møntserie udvikler sig kronologisk. Der er belæg for, at SK33, hvis kongeportræt har attributter ved skuldrene, er præget i Lund mellem 1223-1228. Serien viser imidlertid også, at der inden for de samme fem år er præget mønter, hvor attributterne er placeret i kongens hånd og foran kongen. Om der er en indbyrdes kronologisk rækkefølge, kan ikke bekræftes.

Konteksten for de øvrige typer, som Poulsen daterer på baggrund af attributternes placering ved skuldrene, dokumenterer ikke en sen datering. SK37 (Hauberg Knud VI, Roskilde 15) og SK38 (Hauberg Valdemar II Sejr, Lund 5) er udelukkende fundet som enkeltfund, og den foreslåede datering til 1227-1234 bygger derfor alene på attributternes placering ved skuldrene (Poulsen 2022b, 140), figur 4. SK39 (Hauberg Valdemar II Sejr, Lund 15) er fundet som enkeltfund og et enkelt eksemplar er fundet i den langt senere Skrivergade-skat, der formentlig er nedlagt omkring

---

2 | Poulsens sammenfatning anføres fem fra Halland, mens der i møntlisterne findes fire fra Halland.

Fig. 3,1

Fig. 3,2

Fig. 3,3

1280-1285 (Jensen *et al.* 1992, 32-36; Poulsen 2022b, 141). Igen er det attributternes placering ved skuldrene, der er afgørende for Poulsens foreslåede datering til 1227-1234.

Endelig kendes SK35 (Hauberg Valdemar II Sejr, Lund 4) i seks eksemplarer med proveniens; fem enkeltfund (2 Bornholm, 1 Halland, 2 Skåne) og et eksemplar, der i *Danmarks Middelalderlige Skattefund*, er opført som del af et skattefund på to mønter, der tolkes som et husoffer. Baggrunden er, at der i 1874 blev doneret to mønter til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling med oplysningen, at de var "fundne under en Bygning i Rønne". Der hersker imidlertid tvivl om hvilke to mønter, der er tale om. Ved fundets indførelse i Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings protokol blev den ene mønt bestemt med henvisning til Ramus & Devegge's ufuldstændige værk Tav. XXII no. 22, hvilket svarer til Hauberg Knud VI, Lund 2/Poulsen SK24. Det fremgår af protokollen, at de to mønter var af samme type. I Haubergs fundfortegnelse og i Den kgl. Mønt- og Medaillesamlings hovedsamling angives imidlertid den anden mønt at være af typen Hauberg Valdemar II Sejr, Lund 4/SK35 (Jensen *et al.* 1992, 303).

Poulsen foreslår at datere SK24 sent i Knud VI's regeringstid på grund af fundsammenhængen med SK35 (2022b, 132), og da SK24 og SK35 er fundet sammen i et formodet husoffer, anfører Poulsen, at dette kunne antyde en datering af SK35 i begyndelsen af Valdemar II Sejrs regeringstid. Det afvises dog på grund af attributternes placering ved skuldrene (Poulsen 2022b, 139). Poulsen afviger dermed fra sit metodiske udgangspunkt, at skattefund vægter højere end stilistiske træk ved dateringen af mønter. Han sætter desuden ikke spørgsmålstegn ved skattefundets sammensætning, trods forbeholdene der er anført i *Danmarks Middelalderlige Skattefund* (Jensen *et al.* 1992, 303).

Antages det, at SK24 og SK35 er fundet sammen i et husoffer, kan det være interessant at se nærmere på SK24's dateringsgrundlag. SK24 udmærker sig sammen med SK23 (Hauberg Knud VI, Lund 9) og SK25 (Hauberg Knud VI, Lund 8) ved at bagsidemotivet viser en person med glorie, figur 5. Poulsen mener, at de tre typer udgør en serie af

Figur 3: Tre mønttyper, der på baggrund af udbredelse, motivlighed og bogstaverne PE og LV formentlig skal henføres til lundebispen Peder Saxensen (1223-1228). 1. SK31. 2. SK32. 3. SK33

Fotos Nationalmuseet, Danmark CC-BY-SA.

Alle mønter på opslag vist i ca 180%

Fig. 4,1

Fig. 4,2

Fig. 4,3

mønter med helgenmotiv. I modsætning til Peder Saxesen serien spekuleres der ikke i typernes indbyrdes kronologi (Poulsen 2022b, 131-132). Der er stor motivlighed mellem de glorieomkransede hoveder på SK23 og SK25. SK24 adskiller sig stilmæssigt på både for- og bagside, men deler motivelementer med SK23. Helgenens attributter på SK23 og SK24 er kors og palmegren. På Poulsens afbillede eksemplarer af SK23 og SK24 er helgenen placeret over en mur, mens helgenen på det her afbillede eksemplar (se figur 5) af SK23 bærer en rist.³ Risten går igen på SK25, hvor den sammen med et kors udgør helgenens attributter. Der er altså tale om Lunds skytshelgen Sankt Laurentius. En tilskrivning til Lund underbygges af enkeltfundenes udbredelse (Poulsen 2022b, 131-132). SK23 kendes udelukkende som enkeltfund, SK24 kendes som enkeltfund og det allerede omtalte fund fra Rønne, mens SK25 kendes som enkeltfund og fra skattefundene Rø kirkegård på Bornholm og Lilla Tjärby i Halland (Jensen *et al.* 1992 nr. 62; Hauberg 1906 nr. 47). Begge skatte indeholder imidlertid udelukkende SK25, og kan derfor ikke bistå med datering af typen.

Poulsen tilskriver helgen-typerne til Knud VI's regeringsperiode på baggrund af mønttypen SK22 (Hauberg Knud VI, Lund 1), hvorpå motivelementet mur også optræder, dog på forsiden under kongeportrættet, figur 6. SK22 er med al sandsynlighed præget i Lund. Poulsen oplister 17 enkeltfund fra Bornholm og Skåne. SK22 optræder desuden i et skattefund fra Lunds domkirke. Skatten består af 14 SK21 (Hauberg Valdemar I den Store, Lund 3) og 40 SK22. Poulsen anfører, at den talrigeste SK22 er yngst.

Den indbyrdes kronologiske ordning mellem SK21 og SK22 bygger på den antagelse, at skattefundene fra Sjælland og Skåne i denne periode indeholder en til to mønttyper, der svarer til en eller to årgange af mønter fra Lund og Roskilde. Det forudsættes, at møntomvekslinger betyder, at skattefundene indeholder flest mønter af den seneste ud-

Figur 4: 1. SK35, 2. SK38 og 3. SK39 er eksemplarer på mønttyper, som Poulsen daterer til 1227-1234 alene på baggrund af attributternes placering ved skuldrene.

Det afbillede eksemplar af SK39 adskiller sig fra Haubergs og Poulsens illustrationer, idet der i stedet for en lilje ses tre svært tolkelige stave ved kongeportrættets venstre side. Under bagside-portrættet ses en rist, der peger på Lunds skytshelgen Sant Laurentius. Udbredelsen af enkeltfund bekræfter at mønttypen er præget i Lund.

Fotos Nationalmuseet, Danmark CC-BY-SA.

³ Det kunne således her være interessant at overveje om der er tale om to typer eller varianter. Det skal også nævnes, der på Poulsens afbillede eksemplar af SK23 ikke er synlig glorie.

Fig. 5,1

Fig. 5,2

Fig. 5,3

møntning (Poulsen 2022a, 23-24). Der henvises her til Grenå-skatten med godt 12.000 mønter, der fremkom i 1910 (Galster 1931, 214-215). I Georg Galsters publicering anføres det, at over 10.000 mønter er fordelt på fem typer, og de resterende mønter er primært fordelt på yderligere syv typer. Disse i alt 12 typer skulle repræsentere sidste og næstsidste årgange af udmøntninger fra fem til seks jyske møntsteder (Galster 1931, 232). Der bør dog sættes spørgsmålstegn ved, om skattefundet fra Lunds domkirke med henholdsvis 14 SK21 og 40 SK22 nødvendigvis betyder en indbyrdes kronologisk datering, hvor SK22 er yngst. Variationer i udmøntningernes størrelse kan have forekommet, ligesom personlige forhold og begivenheder kan spille ind på skattefundets sammensætning. Desuden kan der sættes spørgsmålstegn ved, om omvekslinger blev gennemført hvert år og i hele landet (Kræmmer 2017, 130-134).

Forsiden af SK21 prydes af konge med liljestav og kors i hænderne, mens der på bagsiden ses en biskop med kløvet bispehue flankeret af kors og bispestav, figur 6. Hauberg betragtede den kløvede bispehue som et tidligt træk, og placerede derfor mønttypen under Valdemar I den Stores regeringsperiode (Hauberg 1906, 27). Poulsen mener, at SK21 er præget, mens Knud VI var regent. Argumentet herfor er, at Poulsen har omdateret SK19.1 (Hauberg Valdemar I den Store, Lund 1) fra begyndelsen af Valdemars regeringstid, hvor Hauberg havde placeret den, til at udgøre Valdemar I den Stores sidste udmøntning, og da Poulsen betragter SK21 som yngre end SK19, må den således være præget tidligt i Knud VI's regentperiode (2022b, 130).

SK19.1 og SK19.2 (Hauberg Knud V, Lund 1) viser stor motivlighed med konge med sværd på forsiden og alter på bagsiden, figur 7. De to typer adskiller sig ved at SK19.1 bærer indskriften VVALDEMAR, mens SK19.2 bærer indskriften IKUNVN (tolket som KANVT). Poulsen argumenterer for, at mønterne er præget mellem 1170, hvor Knud VI krones som medregent i Ringsted, og 1182, hvor Valdemar I den Store dør (2022b, 128). Hauberg tolkede derimod den på mønten omtalte Knud, som Knud V, og henfører mønterne til 1154-1157, hvor

Figur 5: Fælles for mønttyperne SK23, SK24 og K25 er at bagsiden er prydet af en person med glorie. 1. SK23, 2. SK24 og 3. SK25.

Risten på SK23 og SK25 afslører, at der er tale om Sant Laurentius, der led martyrdøden, da han blev stegt på en rist.

Fotos Nationalmuseet, Danmark CC-BY-SA.

Alle mønter på opslag vist i ca 180%

Fig. 6,1

Fig. 6,2

Fig. 7,1

Fig. 7,2

Knud V og Valdemar I den Store begge regerede.⁴ Hvad enten der er tale om Knud V eller Knud VI, synes der ikke at være tvivl om at SK19.1 er præget i løbet af Valdemar I den Stores regeringstid.

Det er ikke nemt at følge argumentationerne i ovenstående, og de mange knudrede krumspring er en illustration af, hvor lille et materiale vi har fra 1100-tallet, og hvor usikre dateringerne af mange typer er i denne periode.

Lad os forsøge at vende tilbage til udgangspunktet og mønten fra det lille husoffer i Vellinge. Poulsens numismatiske argumentation for SK36's datering bygger som beskrevet på en lang række af afledte argumenter, hvori der kun er afgørende belæg for dateringen af Peder Saxesens serie SK31, SK32 og SK33 til biskoppens embedsperiode 1223-1228. I stedet for at fokusere på at få mønttyperne til at passe ind i et system med årlige omvekslinger, kan der argumenteres for, at de tre mønttyper er bevis på, at samtidige mønters stilistiske udtryk kan variere. På det nuværende grundlag må det konkluderes, at den C-14 daterede mønt fra Vellinge bør foranledige en omdatering af SK36, og det er sandsynligt at mønten er præget før 1177 formentlig under Valdemar I den Stores regeringstid. Dette sår derfor tvivl om de øvrige typer, som Poulsen daterer på baggrund af attributternes placering ved skuldrene. Hans argumentation for, at frekvensen af møntvekslinger er stigende i slutningen af 1220-erne, bortfalder dermed også. Desuden sætter dateringsproblemerne spørgsmålstegn ved den markante stigning i tabsfrekvensen under Knud VI, der er illustreret i Poulsens figur 24 (2022a, 101).

Figur 6: Mønttyperne SK21 (øverst) og SK22 (nederst) er fundet i et lille skattefund i Lunds Domkirke. SK22 dateres til Knud VI's regeringsperiode. På den baggrund henfører Poulsen også helgentyperne (figur 5) til Knud VI, da der på nogle helgentyper er afbilledet over en mur.

Fotos Nationalmuseet, Danmark CC-BY-SA.

Figur 7: Motiverne på SK19.1 (øverst) og SK19.2 (nederst) minder om hinanden, men omskrifterne henviser til henholdsvis Valdemar og Knud. Der synes ikke at være tvivl om at SK19.1 henfører til Valdemar I den Store, men det kan diskuteres om SK19.2 er præget efter 1170, hvor Knud VI krones som Valdemars medregent, eller 1154-1157 hvor Knud V og Valdemar I den Store begge regerede.

Fotos Nationalmuseet, Danmark CC-BY-SA.

Fremtidige perspektiver

Det er ikke en nem øvelse at indplacere Valdemartidens mønter i geografisk og kronologisk orden. Argumenter, der bygger på ganske få kendte eksemplarer, byder på usikkerheder. Poulsen opfordrer selv

⁴ Se venligst Galster 1935, 269-270 for yderligere diskussion af typernes datering.

til at nye fund fører til en fortløbende opdatering af møntrækken, og har på baggrund af nye detektorfund fra ødekirken ved Ramten omplaceret JY56 og JY81 til Nørrejylland fra henholdsvis Ribe og Jylland (Poulsen 2023). Som det fremgår af denne gennemgang, kan en enkelt nyfunden mønt sætte spørgsmålstegn ved flere usikkert daterede mønttyper. Da antallet af typer indgår i Poulsens udregninger af vekselfrekvens, tabsfrekvens og cirkulationstider, har det potentielt ganske store implikationer. Poulsen har gjort en stor indsats for at revidere Haubergs møntrækker. Der hvor Poulsens argumenter står stærkest, er hvor det empiriske materiale er stærkest. Særligt velunderbygget synes konklusioner om skiftet mellem møntbrug i by og på land (Poulsen 2022a, afsnit 3.8).

Der synes at være brug for en gennemgribende ændring i klassificering og typeinddeling for Valdemartidens mønter. Det er dog fuldt ud forståeligt, at Poulsen inden for afhandlingens rammer ikke havde mulighed for at anvende for eksempel den tidskrævende stemmelstudiemetode. Problemerne opstår, når det Haubergske system videreføres uden hensyntagende til, om en mønttype kendes i mange eksempler eller blot et eller ganske få eksemplarer. Måske er vejen frem, som foreslået af Helle Horsnæs (2020, 312-313), at fokusere på de mest talrige typer, der optræder i flere kontekster, og simpelthen acceptere, at visse typer ikke lader sig datere nærmere. Medmindre selvfølgelig, at arkæologerne beriger numismatikken med flere eksempler på naturvidenskabeligt daterede mønter i sikker kontekst.

Referencer

- Bilström, L., L. Lidh & M. Karlsson (2023). *Kv Furan 9, Vellinge*. Kulturmiljörapport 2023:4, Kulturen, Lund.
- Galster, G. (1931). Møntfundet fra Grenaa og de jydsk Penninge fra Tiden 1146-1234. *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* 1931.
- Galster, G. (1935) Møntfundet fra Vraabjerg og Valdemar den Stores ældste mønter fra Lund og Roskilde, *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* 1935.
- Hauberg, P. (1900). *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146*. København.
- Hauberg, P. (1906). *Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146-1241*. København.
- Horsnæs, H. (2020). Klassifikation af mønter fra Valdemartiden. Tanker med udgangspunkt i en mønt fra Gudme Kirke. *KUML* 2020, 291-320.
- Horsnæs, H. & M. Märcher (2017). Mønttyper og møntsteder, datering og distribution. Potentiale og problemstillinger ved studiet af danske mønter fra midten af 1200-tallet. *KUML* 2017, 91-121.
- Jensen, J. S., K. Bendixen, N.-K. Liebgott & F. Lindahl (1992). *Danmarks middelalderlige skattefund c. 1050–c. 1550*, part I, København: Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab.
- Kræmmer, M. (2017). *Sølv, guld og penninge. Betalingsmidler, møntvæsen og pengemål i tidlig dansk middelalder*. Tancredi, Sorø.
- Palm, A.-C. (2002) *Danska medeltida Lundamynt 1146-1241*, B-uppsats i arkeologi. Numismatiska Forskningsgruppen, Stockholms universitet.
- Poulsen, T. G. (2016). De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074-1134. *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* 2015, 117-223.
- Poulsen, T. G. (2022a). Mønt og magt - Danmarks monetarisering 1074-1241: tekst og bilag. *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* 2019.
- Poulsen, T. G. (2022b). Mønt og magt - Danmarks monetarisering 1074-1241: katalog for perioden 1134-1241. *Aarbøger for nordisk oldkyndighed og historie* 2020.
- Poulsen, T.G. (2023). Spændende nyt fra en ødekirke på Djursland. *NNUM* nr. 4, 2023, 101-106.
- Rasmus & Devegges ufuldendte møntværk er tilgængeligt på hjemmesiden *Dansk Mønt* (<https://www.danskmønt.dk/ramdev.htm>).

MØNTAUKTIONER

Dit jyske alternativ når du skal købe og sælge
Vi afholder 2 årlige møntauktioner, forår og efterår
Kontakt os for salg af enkeltmønter, samlinger og gl. sedler

Vore traditionelle auktioner indeholder altid mange
spændende ting, moderne møbler, smykker, kunst m.m.

Se vor hjemmeside www.ho-auk.dk for næste auktionsdato

HOLSTEBRO AUKTIONER

Stationsvej 76, 7500 Holstebro, Tlf. 97 40 11 11

www.ho-auk.dk

ANSÖKNINGAR TILL
Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Ansökningsblankett och information om ansökningar finns på hemsidan.

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR
Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be submitted before 15 February or 15 September.
You can find the application form and information about applications on our website.

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

Vikingetidsnumismatik på frimærker og postkort

Af Zenonas Duksa¹

Det er ikke kun i bøger og tidsskrifter, at man kan beundre billeder af ældre mønter. Det kan man også på frimærker, postkort, kuverter og exlibris. Mønter hører faktisk til de hyppigst afbildede eksempler på ældre materiel kultur, og de findes sågar også på spillekort, tændstiksæsker, manchetknapper med videre. I nærværende artikel har jeg begrænset mig til materiale fra tidlig middelalder – nærmere bestemt vikingetiden fra 700- til 1000-tallet. Jeg præsenterer frimærker og postkort med møntmotiv ordnet efter udgivelsesdato.

Frimærker

Grækenland. I forbindelse med en udstilling af byzantinsk kunst i 1964 udgav Grækenland en serie på fem frimærker. En-drachme-frimærket viste en guld-solidus fra Basilius II (976-1025) (fig. 1). Det er siden blevet påvist, at Basilius II's solidus tjente som forbillede for Kyiv-fyrsten Vladimir Sviatoslavich' (978-1015) zlatnik.

Polen. I 1972 udsendte Polen seks frimærker med polske mønter fra forskellige historiske perioder. På 50-groszy-mærket ses forside af en sølv-penning fra Boleslav den Tapre (992-1025) (fig. 2).

Ungarn. Afholdelsen af den 9. internationale numismatiske kongres i 1979 i Bern gav anledning til, at Ungarn udgav en serie frimærker i stort format med afbildninger af mønter. På et af dem ser vi en sølv-penning fra Stefan I (997/1000-1038) (fig. 3).

Danmark. I 1980 udsendte Danmark tre frimærker med mønter fra Den kongelige Mønt- og Medaillesamling i København. Mærket lydende på 1,30 kroner bærer en mønt, der i følge teksten på frimærket er Danmarks ældste sølvmønt, der skulle være præget i

¹ Vilnius, Litauen. Dansk bearbejdning ved Jens Christian Moesgaard.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Hedeby omkring år 800 (fig. 4). Senere forskning har vist, at denne type faktisk stammer fra Ribe, og at der sandsynligvis blev præget mønter der allerede 100 år tidligere.

Ukraine. 8. Maj 1998 afholdt Styrelsesrådet i Den europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD) møde i Kyiv. Ved den lejlighed udkom en blok med seks frimærker. Heriblandt var to med værdien en grivna som afbilder for- og bagsiden på Vladimir Sviatoslavich' zlatnik og srebrenik (fig. 5).

Ukraine-Estland. I 2003 udgav Ukraine og Estland i samarbejde en blok (to frimærker og en kupon) over temaet "Vejen fra varægerne til grækerne" (den gamle flodvej fra Østersøen til Sortehavet, anvendt til handelen mellem Nordeuropa, Kyiv-riget og Byzans). Teksten på frimærkerne er på ukrainsk og estisk. Et af mærkerne med værdien 80 kopek/6,50 kroner fremviser forsiden af fyrst Vladimir Sviatoslavich' sølv-srebrenik samt en tegning af slaver på et

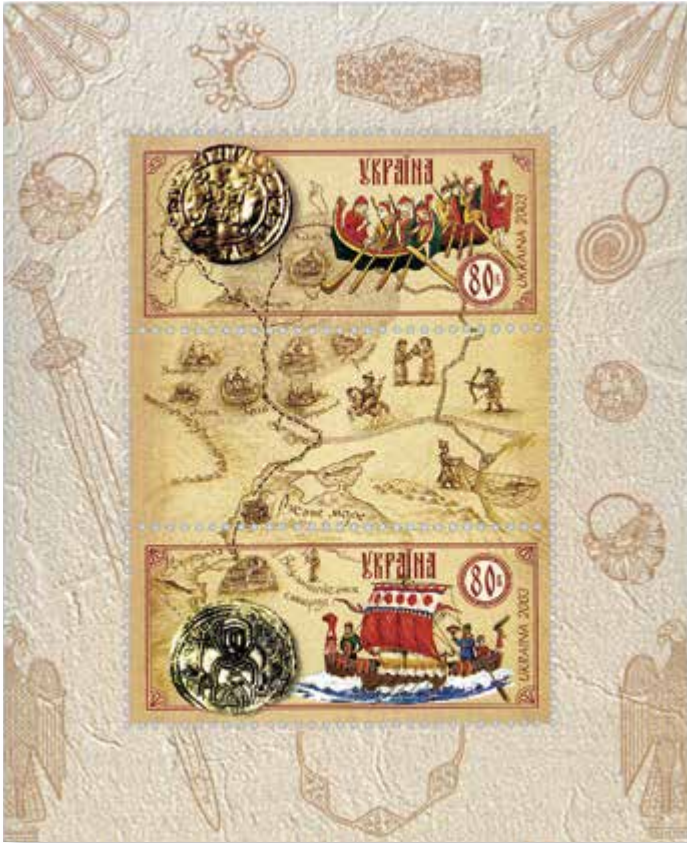

Fig. 6

Fig. 7

slagskib. På det andet mærke med samme værdi ses en dansk mønt fra kong Sven Estridsen (1047-1075) med en landgangscene fra Skandinavienskrigene (fig. 6-7).

Det bør bemærkes, at hvad angår frimærker fra forskellige lande med afbildninger af mønter, er vikingetiden meget dårligt repræsenteret i sammenligning med andre historiske perioder.

Postkort

Parallelt med på frimærker bliver vikingetidsmønter også afbildet på et antal postkort.

Rusland. I 1971 fremkom i Leningrad (i dag Sankt-Petersborg) en sæt med 16 postkort med "sjældne russiske mønter fra Eremitages samling". De var udvalgt af Ivan Spasski (1904-1990), som jeg personligt kendte. Et af postkortene viser for- og bagsiden af Vladimir Sviatoslavich' zlatnik i guld (fig. 8), og på et andet for- og bagsiden af en srebrenik i sølv fra fyrst Jaroslav Vladimirovich af Novgorod (987-1015) (fig. 9).

I 1972 offentliggjorde samme forlag "Aurora" i Leningrad også et sæt med 16 postkort "sjældne europæiske mønter fra Eremitages møntsamling". Vsevolod Potin (1918-2005), som jeg ligledes kendte personligt, havde sammensat udvalget. Et af kortene forestiller for- og bagsiden af en penning præget i Hildesheim (Tyskland) i midten af 1000-tallet under kejser Henrik III (1046-1056) (fig. 10). Et andet viser for- og bagsiden af en nederlandsk penning fra samme tid, præget under Florent I (1049-1061) (fig. 11).

Fig. 8 og 9

Денарий середины XI в., Германия, Гильдесгейм
(серебро, вес 1,37 г, диаметр 20 мм).

На одной стороне монеты — изображение гильдесгеймской церкви св. Михаила, о средневековом облике которой ранее можно было судить только по деревянной модели XVII в. На другой стороне — портрет императора Генриха III (1046—1056). Денарий известен в двух экземплярах, оба хранятся в Эрмитаже.

Государственный Эрмитаж

Denarius of the mid-eleventh century, Germany, Hildesheim
(silver; weight: 1.37 grammes, diameter: 20 mm).

On one side of the coin is a representation of the Church of St. Michael in Hildesheim as it was in the Middle Ages. Its medieval aspect was previously known only from the seventeenth-century wooden model. On the other side of the coin there is a portrait of Heinrich III (1046—1056). Only two copies of the denarius have been discovered so far; both of them are preserved in the Hermitage Museum.

The Hermitage Museum

Издательство «АВРОРА». Ленинград
Aurora Art Publishers, Leningrad
Printed in the USSR. № 199. 8 коп.

Денарий середины XI в., Голландия
(серебро, вес 0,82 г, диаметр 17 мм).

На лицевой стороне монеты — изображение голландского графа Флорентия I (1009—1061), на оборотной — название места чеканки (предположительно — Лейден).

Первая монета средневековой Голландии, известная всего в двух экземплярах. Оба они были найдены в СССР и хранятся в Эрмитаже. Находя эти монеты, удалось пересмотреть дату возникновения монетной чеканки в Голландии и отнести ее с конца XII на середину XI в.

Государственный Эрмитаж

Denarius of the mid-eleventh century, Holland
(silver; weight: 0.82 grammes, diameter: 17 mm).

On the obverse side is a representation of the Dutch Count Florentius I (1009—1061). On the reverse is the name of the mint where the coin was struck (presumably Leyden). The denarius was the first coin of medieval Holland. Only two examples of the denarius are known. Both of these were found in the USSR and are preserved in the Hermitage Museum. The discovery of these two coins made it possible to date the beginning of minting in Holland to the mid-eleventh century.

The Hermitage Museum

Издательство «АВРОРА». Ленинград
Aurora Art Publishers, Leningrad
Printed in the USSR. № 199. 8 коп.

Fig. 10 og 11

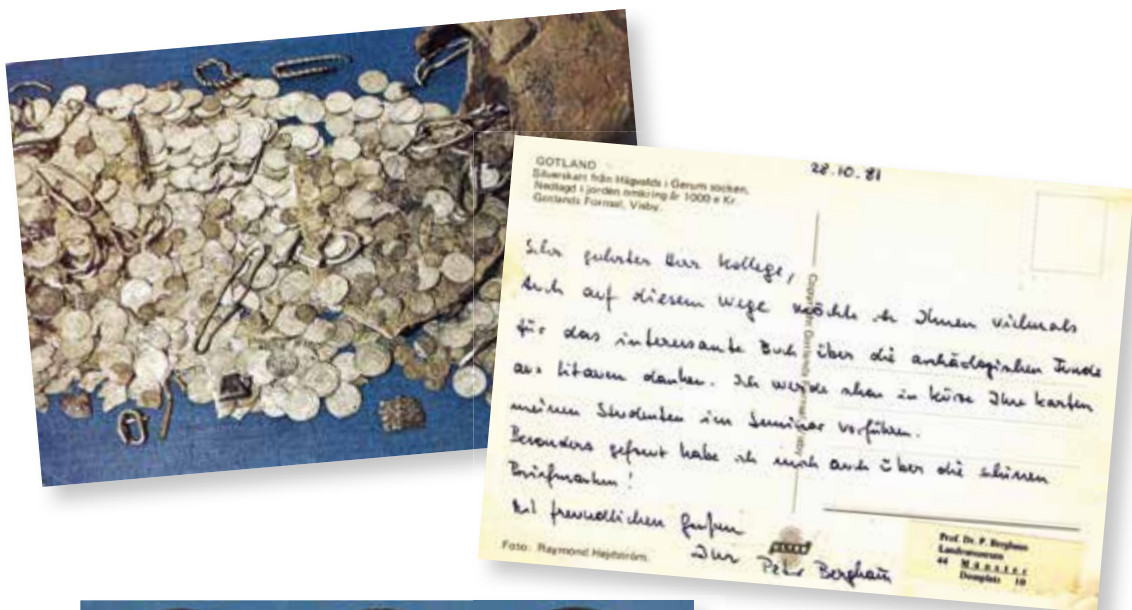

Fig. 12

Fig. 13

Sverige. I 1981 modtog jeg et postkort fra Prof. Dr. Peter Berghaus (1919-2012) fra Vesttyskland, som jeg kendte personligt og siden 1969 korresponderede med. Postkortet forestiller mønt- og smykke-skatten, nedlagt omkring år 1000, som blev fundet i 1943 i Hägvalds, Gerum sogn på Gotland (Gotlands Museum, inv. GFC 9371) (fig.12). Fotograf er Raymond Hejdström. Udgivelsesåret er ikke angivet, men Gotlands Museum har venligst informeret mig om, at billedet er taget 1980 (e-mail 12. marts 2024).

Polen. I 1980 fremkom i Polen et farvepostkort med billeder af fem mønter fra Det arkæologisk-etnografiske Museum i Łodz' samling (fig. 13). Et af billederne forestiller forsiden af en Boleslav den Tapre-penning. Denne penning stammer fra von Wilczy Dol-skatten (vojvodskabet Łodz) fra 1000-tallet, der blev fundet allerede før Første Verdenskrig.

Hviderusland. I 1986 offentliggjorde forlaget "Belarus" i Minsk et sæt på 27 postkort, der viser forskellige udstillede genstande fra Den hviderussiske Sovjetrepublik statslige museum. Heriblandt er

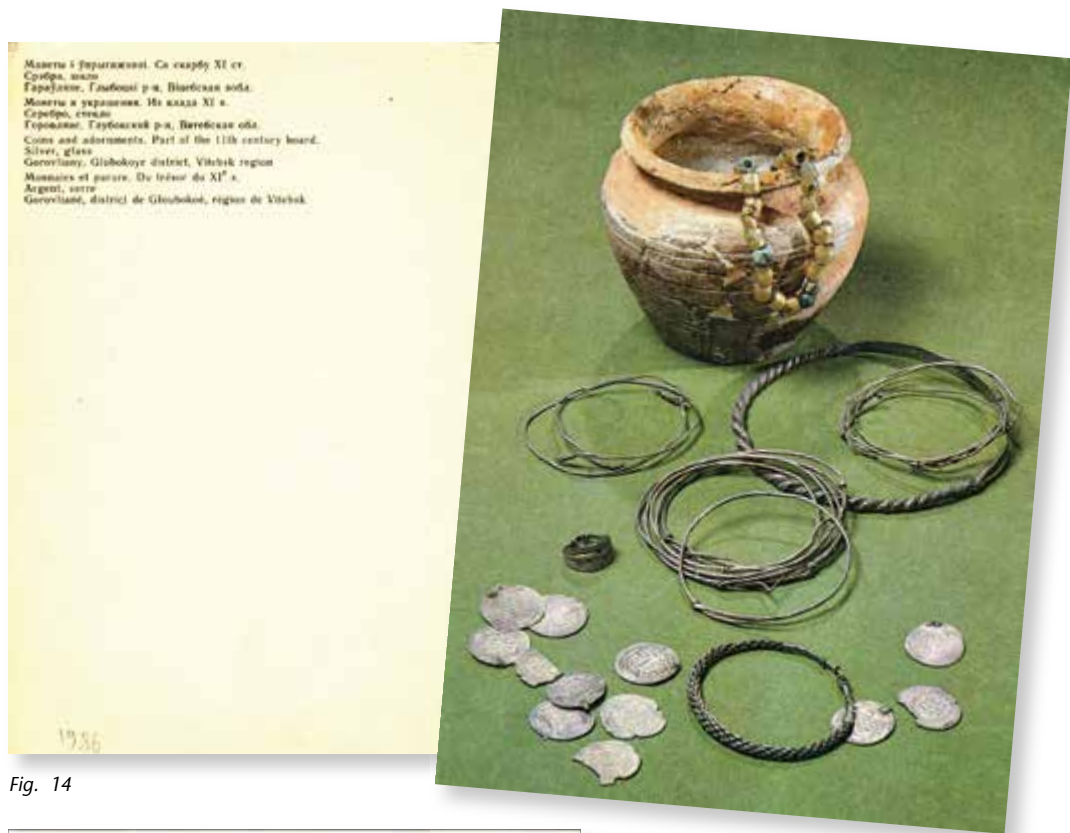

Fig. 14

Fig. 15 og 16

et postkort med den mønt- og smykkeskat, der blev fundet i 1965 i Gorovlyany, Glubokoye distrikt, Witebsk region. Skatten består af kufiske og vest-europæiske mønter, der blev nedgravet i midten af 1000-tallet (fig. 14).

Polen. I 1986 kom der også et postkort i Polen med bagsiden af en penning fra Mieszko I (960-992) (fig. 15), og i 1987 et kort med en tegning af forsiden af en Boleslav den Tapre-penning (fig. 16).

I 2006 offentliggjorde Det arkæologisk-historiske Museum in Glogow (Glogau) en serie på 12 farvepostkort med temaet "Skatte fra

**SKARB Wczesnośredniowieczny
Z OBISZOWA X w.**

Odnalezione w trakcie badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 1986 r. na osadzie przygodowej przy grodzisku plemiennym z IX-X w. Jest to skarb o charakterze siekańcowym zawiera: 38 fragmentów dirhemów arabskich, 3 całe i 24 fragmenty monet zachodnioeuropejskich, 9 ulomków monet bliżej nieokreślonych, 16 fragmentów ozdób srebrnych, 17 fragmentów różnych przedmiotów blaszki, paciorki, łańcuszka, kołczyka, kawałki spłotów i cienkiego drutu, 23 paciorki szklane, fragment ozdoby z miedzi, liczne ulomki naczyń, żelazną ostrogę i fragment tygielka. Najpóźniejszą spośród pewnie określonych monet jest obol z Metru biskupa Teodoryka (964-984), powstała nie wcześniej niż w 964 r., więc dopiero po tej dacie mogło nastąpić ukrycie skarbu. Jest to najstarszy skarb monet na Śląsku zawierający monety zachodnioeuropejskie.

Zabytki zostały odnalezione w obrębie budynku mieszkalnego, najprawdopodobniej należącego niegdyś do odlewnika metalurgii. Jej posiadacz nie należał do grupy ludzi motnych. Był rzemieślnikiem. Skarb zawiera monety bardzo rozdrobione, które służyły codziennym wydatkom. Całe srebro ze skarbu wazy 25,8 g stanowiło odpowiednik 6 dirhemów i 5,5 denara, co można przeliczyć na 16 denarów. Według cen zawartych w relacji Ibrahima Ibn Jakuba można było za to nabyć 160 kur lub pszenicy potrzebnej człowiekowi na 16 miesięcy. Majątek trzymany w domu przez odlewnicę nie był więc bardzo pokatny. Zawartość podrzędnej kasy oddaje obraz pieniądza obiegającego około 970 r. w okolicach Głogowa.

DENAR zachodnioeuropejski AR, BARRERIA, Ia. ŁadziŃ(953-956), Nibberg

**SKARB Wczesnośredniowieczny
Z OBISZOWA X w.**

Odnalezione w trakcie badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 1986 r. na osadzie przygodowej przy grodzisku plemiennym z IX-X w. Jest to skarb o charakterze siekańcowym zawiera: 38 fragmentów dirhemów arabskich, 3 całe i 24 fragmenty monet zachodnioeuropejskich, 9 ulomków monet bliżej nieokreślonych, 16 fragmentów ozdób srebrnych, 17 fragmentów różnych przedmiotów blaszki, paciorki, łańcuszka, kołczyka, kawałki spłotów i cienkiego drutu, 23 paciorki szklane, fragment ozdoby z miedzi, liczne ulomki naczyń, żelazną ostrogę i fragment tygielka. Najpóźniejszą spośród pewnie określonych monet jest obol z Metru biskupa Teodoryka (964-984), powstała nie wcześniej niż w 964 r., więc dopiero po tej dacie mogło nastąpić ukrycie skarbu. Jest to najstarszy skarb monet na Śląsku zawierający monety zachodnioeuropejskie.

Zabytki zostały odnalezione w obrębie budynku mieszkalnego, najprawdopodobniej należącego niegdyś do odlewnika metalurgii. Jej posiadacz nie należał do grupy ludzi motnych. Był rzemieślnikiem. Skarb zawiera monety bardzo rozdrobione, które służyły codziennym wydatkom. Całe srebro ze skarbu wazy 25,8 g stanowiło odpowiednik 6 dirhemów i 5,5 denara, co można przeliczyć na 16 denarów. Według cen zawartych w relacji Ibrahima Ibn Jakuba można było za to nabyć 160 kur lub pszenicy potrzebnej człowiekowi na 16 miesięcy. Majątek trzymany w domu przez odlewnicę nie był więc bardzo pokatny. Zawartość podrzędnej kasy oddaje obraz pieniądza obiegającego około 970 r. w okolicach Głogowa.

DIRHEM, AR, moneta arabska, Ima' - Ibn Ahmad(892-908), dymanita/Samarkand

Fig. 17 og 18

Glogow-området". Det skete i forbindelse med åbningen af en udstilling med seks møntskatte. På et af postkortene ses for- og bagsiden af en penning præget under Ludolf af Schwaben (953-954) i Nabburg i Bayern (fig. 17). Den stammer fra den 900-tals skat, der blev fundet i 1986 i Obiszow vojvodskabet Legnica (Liegnitz). Denne skat bestod af smykker og forskellige genstande. Den samme skat indeholdt også en halv dirhem fra samaniide-emiren Ismail ibn Ahmed (892-907), som er afbildet på et andet postkort (fig. 18).

Nogle af de her omtalte postkort var beregnet til at sendes i en konvelut, andre kunne sendes uden kuvert.

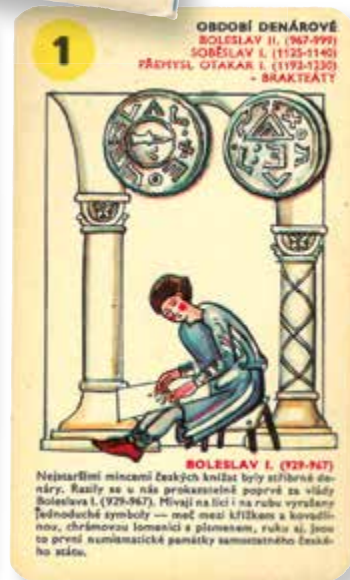
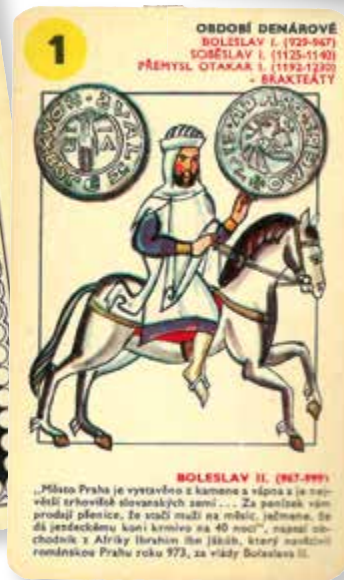
Spillekort

Der findes ligeledes afbildninger af mønter fra vikingetiden på tjekkiske spillekort fra kortspillet Kvartet med tema "Vort lands mønter" (fig. 19). Spillet består af 32 kort, hvoraf to viser mønter fra Boleslav I (929-967) og Boleslav II (967-999). Teksten til spillekortene er udarbejdet af Ludiše Letošnikova og illustrationerne af Vladimír Kovarik. Udgivelsesåret for spillet er ikke angivet. Jeg købte det i Prag i 1978.

I denne artikel har jeg kun præsentereret det materiale, som jeg selv kender og har adgang til. Udvalgskriteriet har været, at det skulle være mønter, der efter møntfundenes vidnesbyrd var i omløb i europæiske lande i tidlig middelalder.

Fig. 19

NUMISMATISKE NYHEDER

Trekroner optræder ikke længere i det danske kongevåben

Den 14. januar 2024 efterfulgte kong Frederik X sin mor dronning Margrethe II som regent af Danmark. Hoffet meddelte 1. januar 2025, at den nye konge ved resolution af 20. december 2024 har fastsat et nyt kongevåben (kongehuset.dk/presse/pressemeddelelse-fastsaettelse-af-nyt-kongevaaben).

Ønsket med det nye våben er at give Færøerne og Grønland et mere fremtrædende plads. I det hidtidige våben delte de sammen med Trekroner et enkelt felt i det firdelte skjold. I den nye udformning får den færøske vædder og den grønlandske isbjørn hver et helt felt. De to andre felter optages af Danmarks tre løver og Sønderjyllands to løver. Dermed fremhæves Rigsfællesskabet tydeligere. I midten ses som hidtil det oldenborgske våben med to bjælker som symbol på kongefamiliens oprindelse.

Det indebærer, at der ikke længere er plads til Trekroner. Som der står i meddelelsen fra Hoffet: "Våbenmærket med de tre kroner er udgået af våbenet, da det ikke længere har aktuel karakter og dermed ikke anses for relevant".

Foto: Kongehuset

Trekroner har som bekendt været et stridens æble mellem Danmark og Sverige. Førstnævnte anså det som en historisk reference til Kalmarunionen mellem de tre nordiske lande 1397-1523, mens sidstnævnte anså det som Sveriges våben alene. Dette var et vigtigt stridspunkt i både Den nordiske Syvårskrig 1563-70 og Kalmar-krigen 1611-13. Striden var også anledning til indsamling af gamle mønter med trekronersymbolet i 1570'erne som bevis på Sveriges ret til våbnet. Det anses som starten på Kungliga Myntkabinettet i Stockholm (i dag Ekonomiska museet). Det er således en gammel historie der hermed sættes punktum for.

JCM

FORENINGSLIV I NORDEN

Nordisk Numismatisk Unionsmøde i Stockholm 23.-25. maj 2025.

- Fredag** Reception på Numismatiska forskningsgruppen, Stockholms universitet
- Lørdag** Unionsmøde
Besøg på Ekonomiska museet – Kungliga Myntkabinettet
Foredrag
Middag
- Søndag** Ekskursion til Uppsala

Nærmere program følger.

FORENINGER & KABINETTER | NNU

Nordisk Numismatisk Union · Grundlagt 1935
Formand 2022-2025: Curt Ekström

Medlemmer:

Dansk Numismatisk Forening

Formand: Michael Wagner Christiansen
Hjemmeside: numismatik.dk
E-mail: formand@numismatik.dk

Føroya Myntsavnarafelag

Formand: Jóhannes Andreassen
Hjemmeside: myntsavnarafelag.qsite.dk
E-mail: ja@kallnet.fo

Myntsafnarafélag Íslands

Formand: Eiríkur Lindal
Hjemmeside: mynt.is
E-mail: eirikur@lindalsal.is

Norsk Numismatisk Forening

Formand: Guttorm Egge
Hjemmeside: norsknun.org
facebook.com/Norsknumismatiskforening/
E-mail: sverdy@online.no

Numismatiska Föreningen i Åbo

Ordförande: Tom C. Bergroth
E-post: tom.bergroth@gmail.com

Skånes Numismatiska Förening

Ordförande: Kristian Riesbeck
Hemsida: sknf.se
E-post: foreningen@sknf.se

Suomen Numismaattinen Yhdistys/ Numismatiska Föreningen i Finland

Ordförande: Juha Hyötyläinen
Hemsida: snumis.fi
E-post: jumailhy@gmail.com

Svenska Numismatiska Föreningen

Ordförande: Curt Ekström
Hemsida: numismatik.se
E-post: info@numismatik.se

Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet

Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K,
Danmark
Michael Andersen
Hjemmeside: natmus.dk
E-mail: michael.andersen@natmus.dk

Ekonomiska museet/Kungl. Myntkabinettet

Narvavägen 13-17, Box 5428, 114 84 Stockholm,
Sverige
Cecilia von Heijne
Hemsida: myntkabinettet.se
E-mail: Cecilia.vonHeijne@shm.se

Historiska museet vid Lunds Universitet

Krafts torg 1, 223 50 Lund, Sverige
Andreas Manhag
Hemsida: luhm.lu.se
E-post: andreas.manhag@luhm.lu.se

Myntkabinettet, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Frederiksgate 2, Oslo
Postadresse: Postboks 6762. St. Olavs plass, 0130 Oslo
Håkon Roland
Hjemmeside: khm.uio.no
epost: hakon.roland@khm.uio.no

Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns

Þjóðmynjasafn Íslands
Suðurgötu 41, 102 Reykjavík, Island
Hrönn Konráðsdóttir
Hjemmeside: thjodminjasafn.is
E-mail: hronn.konradsdottir@thjodminjasafn.is

Nationalmuseets Myntkabinett

Mannerheimintie 34, P.O. Box 913
00101 Helsinki, Finland
Frida Ehrnsten (orlov), vikar Jani Oravisjärvi
Hemsida: kansallismuseo.fi/sv/samlingar/
E-post: jani.oravisjarvi@kansallismuseo.fi

Numismatiska Forskningsgruppen, Stockholms universitet

106 91 Stockholm, Sverige
Professor Jens Christian Moesgaard
Hemsida: archaeology.su.se/
numismatiska-forskningsgruppen
E-post: jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Uppsala universitets myntkabinett

Besöksadress: Universitetshuset, Biskopsgatan 3
Postadress: Gustavianum, Uppsala universitets museum,
Akademigatan 3, 753 10 Uppsala, Sverige.
Ragnar Hedlund
Hemsida: coincabinet.uu.se
E-post: myntkabinettet@gustavianum.uu.se

NTNU Vitenskapsmuseet

Erling Skakkes gate 47 B
Postadresse: Institutt for arkeologi og kulturhistorie,
7491 Trondheim, Norge
Jon Anders Risvaag
Hjemmeside: ntnu.no/museum/start
E-post: jon.risvaag@ntnu.no

Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger

Peder Klows gate 30A, Våland. Postboks 8600 Forus,
4036 Stavanger, Norge
Linn Eikje Ramberg
Hjemmeside: uis.no/nb/arkeologisk-museum
E-post: linn.l.ramberg@uis.no

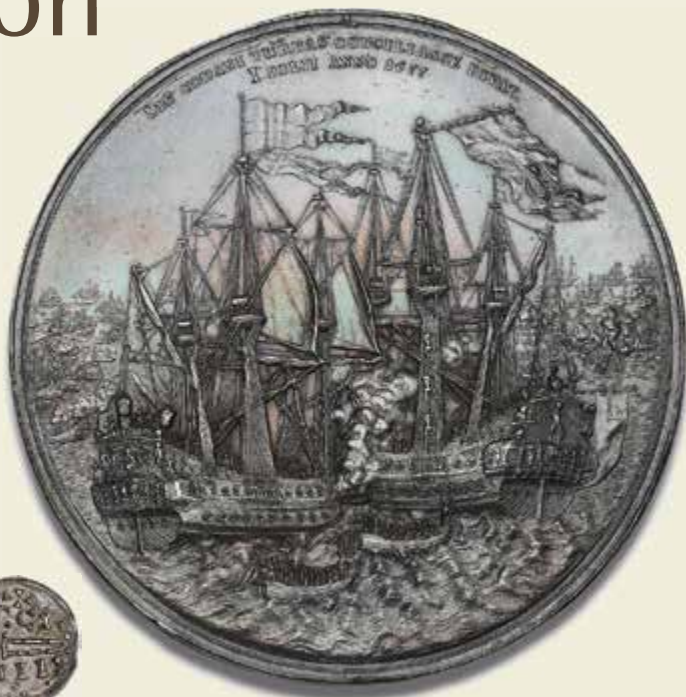
Sælg mønter og medaljer på auktion

*Charles II, 1660-1685
5 Guineas 1672, London
Hammerslag: 70.000 kr.*

*Vikingerne i Northumbria ca.
921-927 Penny
Hammerslag: 70.000 kr.*

*Romerriget
Lucius Verus, 161-169 e.v.t.
Hammerslag: 85.000 kr.*

*Christian V, 1670-1699
Søslaget i Køge Bugt,
sølvmedalje 1677
Hammerslag: 440.000 kr.*

*Rusland
Alexander III
"Memory of the Opening of
St. Peterburg Maritime Canal"
sølvmedalje 1885
Hammerslag: 60.000 kr.*

BRUUN RASMUSSEN

PART OF THE BONHAMS NETWORK

bruun-rasmussen.dk